

ШАРГОРОДСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ШАРГОРОДСЬКА РАЙОННА РАДА

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ЕТНОЛОГІЇ І ПРАВА**

**ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ПОДІЛЛЯ
ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ПРИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ

УКРАЇНИ ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

**ПЕРША ШАРГОРОДСЬКА
НАУКОВА ІСТОРІКО-КРАЄЗНАВЧА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

17 - 18 жовтня 2014 р.

**Вінниця
2014**

пред'явлення звинувачення розстріляли. Чесну і справедливу людину було реабілітовано Вінницькою обласною прокуратурою 16 лютого 1990 р. [10, арк. 47, 48].

Жителі села недаремно говорили, що «світло в село приходило з Шаргорода». Випускники духовних закладів цього міста позитивно **впливали** на розвиток духовності і освіти села.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА:

1. Роліш Оогзку. \|. Оріз зеодгаісьпо - БізЮгусьпу, Рстіаї Мо?зуІоукіу уиБетії Росіюівкієі - Кгакон', 1902.
2. Михайло Купчишин, Антон Мичак. Шаргородщина. Сторінки історії / Михайло Купчишин. Антон Мичак. - Київ, 2002.
3. Історія Української РСР. Том перший. Видавництво «Наллижа думка». - Київ, 2002.
4. Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. - Каменец- Подольск, 1901.
5. Михайло Купчишин, Антон Мичак. Шаргородщина. Сторінки історії / Михайло Купчишин, Антон Мичак. - Київ, 2002.
6. Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. - Каменец- Подольск, 1901.
7. Там само.
8. Держархів Вінницької області. - Ф. 6023. - Оп. 4. - Спр. 18351.
9. Держархів Вінницької області. - Ф. 6023. - Оп. 4. - Спр. 18351.
10. Держархів Вінницької області. - Ф. 6023. - Оп. 4. - Спр. 18351.

О. В. Зінько

ПАМ'ЯТКИ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ МІСТА ШАРГОРОДА

Боротьба з монголо-татарами та колонізаторською **політикою** польської шляхти зумовила в Україні оборонно-замкове будівництво. На Поділлі будівництво замків розпочалося наприкінці XIV ст. В той час замкові споруди були **дерев'яними**, тому не могли витримувати довготривалу облогу. Під час захоплення подільських земель **польською** шляхтою розпочалося будівництво замків та фортець, а також релігійних споруд із каменю Серед пам'яток монументальної архітектури міста Шаргорода: фортеця XVI ст., замкова кам'яниця Замоївських (1595 р.), костюл св. Флоріана Шарого (1595 р.), синагога (1589 р.), комплекс будівель Свято- Миколаївського православного чоловічого монастиря, **Миколаївський собор** (1829 р.) [1, с. 380-381].

Шаргородський замок був збудований князем Яном **Замойським**, який отримав від короля Стефана Баторія грамоту від 26 березня 1579 р. на спорудження укріпленого бастиону. Фортеця будувалася на честь засновника роду Замоївських **Флоріана Шарого** (Сірого). Фортифікаційну систему було збудовано за школою відомого **італійського** архітектора Бернардо Морандо. *Замок мав п'ять* башт та був обнесений земляним **валом**, брусованим частоколом та ровом, заповненим водою. Досьогодні збереглися лише **залишки однієї** башти, фрагменти замкових стін с контрфорсами та двоповерховий ренесансний **житловий** будинок з амбразурами, бо фортеця мала найсучаснішу для того часу дальнобійну **артилерію** [2, с. 88; 3, с. 15].

Місто почало швидко заселятися. Цьому **сприяло** вигідне географічне розташування Шаргорода, який знаходився на торговельному **шляху** із Брацлавщини до Молдавії. Мешканці звільнялись від сплати податків на двадцять **років**, а також мали дозвіл вести торгівлю з татарами, турками та молдаванами. Купці, які **п'юїжджали** через місто, були зобов'язані

виставляти на вільний продаж свої товари протягом двох днів. Швидкому розвитку міста сприяло магдебурзьке право, одержане в 1588 р. від короля Сигізмунда III.

Тривале польське перебування в регіоні зумовило будівництво католицьких монастирів та костьолів. В обителях поряд з костьолом традиційно будувались трапезні, школи, бібліотеки, друкарні, лікарні. На храмовому будівництві позначалися повстання, воєнні походи, релігійні рухи, тому монастирі були й оборонні, що захищали межі міст, або придорожні, де зупинялись посли й можновладці. Серед таких комплексів виділяється й костьол Флоріана Шарого, який був відкритий у листопаді 1595 р. Мурована будівля відображає стиль раннього бароко, має вигляд тринефної базилики, збудованої з вапняку. Над карнизом є характерні для того часу аттики (надбудови). В ризниці старовинний портрет фундатора (Яна Замойського). Цінність має напівкруглий фронтон із хрестом та орнаментальним розписом у стилі «гротеск», а також чотирнадцять горельєфів у рамах-порталах, присвячених темі «хресного шляху». Чудово виконаний італійськими майстрами розтин у головному алтарі костьолу. Храм оточує огорожа з надбрамною аркою та скульптурою у ніші [4, с. 142].

Наприкінці XVI ст. з дозволу князя Замойського в Шаргороді поселились єврейські сім'ї. В 1589 р. вони збудували у місті синагогу. Завдяки міцним стінам з бійницями вона мала вигляд оборонної споруди. Ця пам'ятка мавританського стилю Поділля мала маленькі декоративні башти, мальований ренесансний аттик із мальовничими зубцями та бароковий портал. Синагога була не тільки релігійним центром, а й центром суспільного життя Шаргорода. Крім молитов та проповідей, тут проводили диспути та судові засідання. Біля основної будівлі синагоги знаходилася невеличка споруда-хедер. Коли у XVII ст. турки захопили місто і назвали його Кучук-Стамбул (Малий Стамбул), вони зробили в синагозі мечеть. У 1930-х роках синагогу закрили, а будівлю передали сокоморсовому заводу. Нині її повернули юдейській релігійній громаді Шаргорода [4, с. 154].

XVIII - XIX ст. монументальну архітектуру м. Шаргорода репрезентує Миколаївський монастир, в який входило чимало різночасових будівель та Миколаївський собор (1829 р.), збудований настоятелем Феофаном за проектом архітектора Івана Старова. Фасад храму оздоблено чотириколонним дорійським портиком з трикутним фронтоном, типовим для класицизму. В інтер'єрі зберігся настінний розпис. На осі фасадної композиції храму розміщено дзвіницю прибрамного корпусу. Зі східного боку собор сполучений з братським корпусом, одно банною Михайлівською церквою, наріжною брамою і господарським будинком.

Спочатку монастир містився в с. Калинівка поблизу Шаргорода, був зруйнований турками наприкінці XVII ст., у 1715 р. відбудований як василіанський Олександром Конецпольським, який поселив тут ченців з уніатського ордену св. Василіан. Близько 1748 р. монастир був перенесений до міста Станіславом Любомирським, який дав обителі церкву Іоанна Хрестителя і кам'яний будинок, де монахи влаштували школу. Ця школа була відома по всій Подолії. У її стінах навчалось іноді до 600 учнів. Після 1795 р. обитель стала православною. За радянських часів її закрили, а нині вона переживає своє відродження [4, с.130; 5, с.187 - 188; 6, с.18 - 19].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Пам'ятки історії та культури Вінницької області: словникова частина / Упорядники: Ю. А. Зінченко, М. Р. Мудраченко та ін. - Вінниця. 2011. - 400 с.
2. Малаков В. Д. По Восточному Подолью / В. Д. Малаков. - М., 1988. - 168 с.
3. Зінченко А. Наш край - Поділля / А. Зінченко. - Вінниця. 1992. - 123 с.
4. Визначні пам'ятки Вінниччини: Альбом / Він. обл. краєзн. музей; відп. за випуск К. Висоцька. - Вінниця, 2011. - 400 с.
5. Історія рідного краю. Вінниччина: навчально-методичний посібник / Уклад.: А.В.Войнаровський, Т.А.Мельничук, І.В.Хоцянівська, В.В.Кучер; відп. за вип. І.М.Романюк. - Вінниця, 2014. - 238 с.
6. Енциклопедія сакрального мистецтва Поділля. Храми Вінниччини. - Вінниця, 2010. - 132 с.

